UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Nauicula siue speculum fatuoru[m] Prestantissimi sacraru[m] literaru[m]

Geiler von Kaysersberg, Johannes

Argentorati, 24. Jan. 1513

5 Fatuoru[m] senu[m] (Alt narre[n]) Nole. Docere de impote[n]tia peccadi: supra facultate[m] mala atte[n]tare: de malis se iactare p[ae]teritis: gaudere de fie[n]dis: senectutis obliuisci: p[ro]pter ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-70346

Visual Library

expectamus. vbi dt Bernardus: Requieſce in hac ſpe miſera caro/ q ꝓ-
pter aiam venit/ ꝓpter te quoqȝ venturus eſt: q reformauit illam/ tui q-
qȝ non obliuiſcet. Saluatorē expectamus q reformabit corpus hūili
tatis noſtre. Eſt hic notabilis ꝛ pulchra q̄ſtio/ que ſit mater fatuorū
E huius turbe: q ꝛ moueri poſſit circa quamlibet turbā: pſertim pncipa
lem/ ſiue capitalē. Rn̄deo breuiter/ ꝙ vana gl'a eſt mater coꝝ/ ꝛ eos pe
perit: ꝛ quotidie parit oēs illos fatuos: ſed ꝛ plures alios alterius ge
neris/ de qb9 poſteri9 dicet. Et quō parit noſtros pncipales fatuos: h
modo vt dt b. Thom. ij. ij. q. cxxxij. ar. v. q vices gerit obſtetricis: Su
pbus ꝛ vane glo'ſus nitit oſtdere ſuā excellētiam: ꝛ h attentat oīb9 mo
dis qbuſcunqȝ pt/ vbo ꝛ facto/ vo vel ficto/ directe vel indirecte. Pri-
mo attentat hoc p vba: ꝛ ſic gignit iactātiam. Secūdo p facta va ha
bētia aliquā admiratōem: ꝛ ſic gignit pſumptōem nouitatū/ quas hō
mines ſolēt magis admirari: ecce noſtrā turbā. Tertio p facta falſa: ꝛ
ſic gignit hipocriſim: ꝛ ſic qdem directe oſtētat ſuā excellentiā ſine pu-
dore/ inuerecūda fronte in facie hoīm: ſed nō eſt illo ꝯtentus qn etiā in
directe nitat eam manifeſtare ꝛ verecūdius. ſ. oſtendendo ſe non eſſe alio
minorem neqȝ intellectu neqȝ voluntate/ neqȝ locutione neqȝ facto.
Quarto igit attentat ſuam excellentiam manifeſtare oſtendēdo ſe nō
eſſe alio minorem intellectu. ꝛ ſic gignit pertinaciam: per quam homo
nimis innititur ſue ſententie/ nolens cedere ſententie melioris.
Quinto oſtendendo ſe non eſſe alio minorem voluntate: ꝛ ſic eſt di-
ſcordia/ dum non vult a propria voluntate diſcedere vt alijs cōcordet.
Sexto oſtendendo ſe non eſſe alio minorem locutōe: ꝛ ſic parit ꝯtenti
onē/ dū aliqs clamoſe ꝯtra aliū litigat. Septimo oſtēdendo ſe nō eſſe
alio minorē facto: ꝛ ſic parit inobediētiā/ dū. ſ. aliqs nō vult exeq ſupi
oris pceptum. Rogemus.

Feria tertia poſt Inuocauit. vi. Martij.

Stultoꝝ infinitus eſt numerus. Ecc'es. j. Euangelium.

F Quinta turma ſtultoꝝ eſt fatuoꝝ ſenū (alt narrē) Neceſſe eſt
illos notificare nolis certis/ qb9 a ſequentib9 ſenib9 diſcer-
ni poſſint: qꝓpe ꝙ ſenectus ipa al's ſit ſignū ſapie/ vn̄ eis de
bet honor/ qꝛ pſumunt eſſe ſapientes ꝛ honeſti. Vn̄ dr Le-
uitici: Coram cano capite ꝯſurge. De qb9 Thom. ij. ij. q. lxiij. ar. iij. et
Holkot in lectōe qdam. Reperio aūt nolas ſeptē qb9 diſcerni poſſūt
a ſapientibus.

Prima nola eſt: dolere de impotentia male faciendi. Sunt ſenes q
dam ita male habituati in voluptatib9/ ꝙ dolēt (vt videt) ꝙ nō ſunt
vt ſolebāt ad voluptatē potētes. Qui cū ꝯſiderant pteritas volupta-
tes/ ꝛ ꝙ eis ammō vti nō pn̄t/ triſtant ꝛ ſuſpirant. De quoꝝ numero
erat fortiſſimus ille Milo: q cū videret luctātes ꝛ dimicātes fleuit: et

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

brachia aſpiciens ait: O robur brachioꝝ meoꝝ quo euanuiſti? Vide
Tulliũ: erat eñ robuſtiſſimus/ita vt vno ictu bouẽ interficeret. Sic
⁊ Helena cũ in ſpeculo intuita fuiſſet rugas faciei/que tñ fuerat pul
cherrima: O iqt ⁊ fleuit: vbi mea pulchritudo/ꝓpꝫ quã bis rapta ſũ?
qñõ te in ſenecta amiſi?

Secũda nola eſt: facere mala iuxta immo ſupra facultatẽ/attẽtan
do qð natura negat. Sunt q̃ quãuis non poſſint facere ſicut in iuuen-
ta faciũt tñ quãtũ pñt/immo aliqñ plus q̃ꝫ pñt: aſſimilãt ſe iuuenibꝫ
in veſtitu/calceis/crinibꝫ/tranſitu/ꝟbis laſciuis/moribꝫ/ludis/potati
onibꝫ. Delectanꝰ audire etiã ⁊ ꝯfabulari de tpibꝫ: delectanꝰ imagina-
ri de vilibꝫ. ⁊ ſicut nõ veſcẽtes carnibꝫ delectanꝰ in brodio: ſic illi cum
ꝓuanꝰ opatõe/fruunꝰ imaginatõe: ⁊ plane volũtas eis in ꝯſpectu dei
reputaꝰ ꝓ facto.

Tertia nola eſt: iactare ſe de malis a ſe factis. Inter loquendũ im- B
miſcẽt ſue forefacta in iuuẽtute in luxurijs/ baſtiludijs/ torneamen-
tis/ludis/ vindictis: ⁊ ita q̄ ad oẽ ꝓpoſitũ nouerũt illã fatuitatẽ iactã
tie applicare. Si viderint pẽnã ſcriptoris aut acũ ſuentis: o he inqũt/
q̃ꝫ facile ẽ circũferre illã lanceã q̃ꝫ eam quã ego in tali vel tali bello vi
braui. Si videt ſuppellitiũ: mox de armis militie facit mentõnem/ea
dicẽs multo eſſe grauiora. Porro nedũ directe ſe iactat/ſed indirecte
alios laudãdo de malis olim factis: O (dt) etiã tu fuiſti in tali exerci-
tu vbi pericula ꝟſabanꝰ: ſubocculte inſinuãs ꝑ ꝯiunctõem etiã/etiã ſe
illic cũ illo fuiſſe. Sꝫ ⁊ mẽtiunꝰ ⁊ maiora iactãt de ſe mala q̃ꝫ fecerint
ſicut ⁊ Auguſt. ſe feciſſe ꝯqrꝰ in li. ꝯfeſſionũ. Nolã hãc impropat eis
Pſal. dicẽs: Quid gl'aris in malitia q̃ potẽs ⁊c. q̃ꝫ multa. Letanꝰ cuꝫ
male fecerint/⁊ extollunꝰ in rebꝫ peſſimis. ⁊ tñ ſi fundamẽtal'r inſpici
tur/inueniꝰ qꝛ ⁊ h̄ ẽ ex inani gl'a: qꝛ vult ex h̄ videri ſingularis.

Quarta nola eſt: gaudere de fiendis malis/⁊ alios ad h̄ inducere.
O quanta ſtulticia eſt hec: vt dum tu malefacere nõ potes/gaudes qꝛ
filiolũ habes q̃ tibi ſil'is putaꝰ futurus: ſed ⁊ quẽ doces facere mala q̃
tu feciſti? Eia (inqunt) imitaꝰ mores (er kopt in die art) erit ſoci⁹. Et
repħendit eos ſi nolũt eſſe inſolẽtiores/frontoſi vel effrontes. Sic ſic
(qð turpe eſt valde) etiã mulieres puellas ſuas docẽt imitari vanita-
tes: ⁊ eas corripiũt ſi nõ oĩno eas quadrauerint.

Quinta nola eſt: ſuã ſenectutẽ obliuiſci. Sunt q̃ nolũt eſſe ſenes cũ
ſint: ſecuris ammodo nõ reminiſcunꝰ quã ſuꝑ humeris geſtant. i. qñ- D
quaginta annoꝝ: q̃ ꝑ formã ſecuris q̃ eſt. L. ſcribi ſolẽt: ⁊ cultꝝ excori
atoriũ deferũt in poſterioribꝫ/cũ iam ſint ſeptuagenarij: ⁊ cultꝝ (das
ſchindmeſſer) circũferentes inter nates/negant ſe etiã q̃nquagenari-
os eſſe: Intuere o frater manus/⁊ interroga pedes ⁊ oculos: et ipi dī-
cẽt tibi. Trahis pedes ꝑ terram/nec leuare potes: ⁊ plena rugarum
eſt facies.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Serta nola eſt: velle ꝓpter ſenectã ſolã honorari. Jmaginant̃ q̃daꝫ
ꝙ ſola etas q̃nocunqꝫ vixerint/faciat eos venerabiles ⁊ dignos hono
rẽ. Non ita frater fatue: non ſic. Scito qꝛ ſola v̾tus reddit hoiem di-
gnũ honore. Vis honorẽ habere in ſenectute/fac opa laudabilia in iu
uẽtute: nã honor ẽ exhibitio reuerẽtie in teſtimoniũ v̾tutis/teſte Ari
ſto. iiij. Ethi. ca. v. ſm̃ v̾tutẽ aũt ſolus bonus honorãdus. Jn cuꝰ fi-
gurã (vt Augu. dt li. v. de ciui. dei ca. x.) Romani duas edes. i. tẽpla/
honoris ⁊ v̾tutis/ꝯiũctiſſimas ſibi fecerũt: ſic ordinatas/ꝙ nullus ad
templũ honoris poſſit accedere niſi ṗus p tẽplũ v̾tutis trãſiſſet: ad de
notãdũ qꝛ via v̾a ad honores eſt ſola v̾tus. Stulti ğ ſunt q̃ putãt ſe
ideo honore dignos/qꝛ ſenes ſunt ſine v̾tute. Sapiens docet ꝯtrium:
Senectus inq̃t venerabilis eſt/nõ diuturna neqꝫ annoꝝ numero cõ-
putata; cani aũt ſunt ſenſus hoĩs: ⁊ etas ſenectutis vita immaculata:
quaſi dicat: ad h̾ ꝙ hõ dicat̃ v̾e venerabilis/nõ ſufficit aut req̃rit̃ diu
turnitas annoꝝ/ſꝫ ſapia mẽtis ⁊ mũdicia carnis. hec ſapia mẽtis ſiue
ſenſus hoĩs ſũt cani. i. loco canoꝝ. i. ſenectutis ꝯputãt̃: qꝛ ſic dt glo. il-
le bñ canꝰ eſt q̃ eſt bñ ſenſatus: ⁊ ille bñ eſt ſenex q̃ eſt ſine macula pcti.

J Septima nola eſt: accuſare ſenectutẽ. Sũt aliq̃ q̃ ſenectutem accu
ſãt: nec eã ſciũt ſuſtinere quã tñ appetierũt hr̃e. Tãta nẽpe (vt ait Tul
lius in li. de ſenectute) in hoĩb9 ſtulticia/incõſtãtia ac ꝑuerſitas eſt ꝙ
oẽs etatẽ vt adipiſcant̃ exoptãt: eãdẽ adepti accuſant. Vere ſtulticia
quã irridẽdo pulchre ſugillat Seneca: ita em̃ loq̃t̃ tali ſic ꝯq̃rẽti: Ve
ſi te dolor inq̃etat: epule erũt paꝝ dulces/detrimẽta ꝯtinua. Hec ẽ ſe
nis q̃rela: ꝓpius accedẽdũ ait Sene. De capite tuo timuiſti: ⁊ rñdet:
neſciebas te h̾ optare/cũ optares ſenectutẽ tuã: oĩa iſta in lõga vita
ſunt: queãdmodũ in lõga via puluis ⁊ lutũ ⁊ pluuia ſunt. Sed dicis:
volebã viuere ⁊ carere incõmodis oĩb9. Rñdet: tã effrena vox viꝝ de
decet. Hec Señ. in epl'a q̃dã. Nõ ſic nõ ſic nos ſic chariſſimi/ſed ſup-
portemus ſenectutẽ viril̃r. Senectꝰ laſſe etatis nõ fracte nomẽ habꝫ.
Nõ ſentio in aĩo (ait Señ.) etatis iniuriã/cũ ſentiã in corpe tm̃: vitia ⁊
vitioꝝ miniſteria ſenuerũt: viget etiã animꝰ ⁊ gaudet ⁊ multũ ſibi eẽ
cũ corpe exultat: ⁊ mihi ꝯtrouerſiã facit de ſenectute. Hũc ait florem
eſſe ſuũ: credamus illi: vtamur bono ſuo. Habes ecce nolas ſeptẽ/
p q̃s dinoſcere poteris ſtultũ ſenẽ a prudẽte: q̃s ⁊ habes in ſpecl'o tuo
qd̾ ſi placet intueamur. Breuit̃ recita ab initio/ſolũ vſqꝫ ad rithmuꝫ
de Milone incluſiue/ſi placet. Ecce q̃ntũ genꝰ ſtultoꝝ ꝑnicioſoꝝ val
de ⁊ deo odibiliũ: vñ ⁊ ab eodẽ maledicti legunt̃ Eſa. lxv. Puer cen-
tũ ãnoꝝ morief̃. ſ. morte eterna. Et pctõr centũ ãnoꝝ. i. antiquꝰ pctõr
maledicet̃ illa maledictõe q̃ ponit̃ Matth. xxv. Diſcedite a me male-
dicti ⁊c. Vere dignũ ⁊ iuſtũ eſt vt tã ſenex ⁊ ꝑnicioſus ſtultꝰ tali mul
ctet̃ maledictõe: q̃ nedũ ꝑnicioſus in ſe ⁊ in iuuenes eſt/ſed etiã h̾ ꝓcio
K ſo bono qd̾ ſenectꝰ eſt/tã turpit̃ abutit̃. Plane ꝓcioſa res ſenectꝰ; q̃ eſt

ꝯcupiſcētiaꝝ ſedatrix/inſolētie moderatrix/ſapie ꝛ experiētie theſaurꝰ
ꝛ acceptabilis ſacrificatrix. Accipite frēs/ ſꝫ breuiꝰ q̄ loq̄r. Primo ē j
ſenectꝰ q̄etatrix motuū incōtinētie ſiue ꝯcupiſcētiaꝝ malaꝝ. Ceſſare
dꝫ i ſenectute q̄cq̄d voluptatis/q̄cq̄d laſciuie/q̄cq̄d illecebre placuit in
iuuētute. Plane ait Sen. Adoleſcēs luxurioſus peccat /ſenex iſanit.
p̄claꝝ munꝰ ſenectutis (ait Tullius) ſiq̄dem aufert nobis quod eſt in
adoleſcentia vitioſiſſimū. ſ. libidinē corpis. Ve male habituatis ſenibꝰ
quoꝝ vitia vix curant̄/ſi nō in iuuētute reſtiterint. In hyeme paucio
res ſunt infirmitates q̄ȝ in eſtate: mortifere ꝟo magis in hyeme. Sic
ꝛ in eſtate iuuētutis pl'es accidūt infirmitates ſpirituales q̄ȝ i hyeme
ſenectutis: ſꝫ ſunt multo curabiliores q̄ȝ in ſenibꝰ. Scd̄o ſenectꝰ eſt 2
moderatrix inſolētie: ein ſtoewerin oder ſtillerin der vnfuor. Habet
autoritatiua ſenectꝰ h̄ q̄ ad p̄ntiā ſenis ceſſant inſolētie iuuenū. Dn̄t
plane oēs ſenes arguere inſolentias/ꝛ informare ſine timore. Narrat
Valerius li. vj. ca. ij. de q̄dā ſene q̄ de his q̄ ſuis tpibꝰ apud romanū
ppl'm agebant/increpās arguēdo ꝛ diſſentiēs factis maioꝝ. Hic dū
ab amicis moneret̄: q̄ audacia ita effrontē diceret oībꝰ ꝟitatē. Ille rn̄
dit: due inq̄t res mihi licētiā p̄bēt: orbitas ꝛ ſenectꝰ. Declara ex Hol/ L
kot. Tertio eſt ſenectꝰ ſapie ꝛ expientie theſaurꝰ examinate ꝛ ꝑexp/ 3
te: ꝛ ideo vbi deſunt ſenes vel exꝑti/ nunq̄ȝ dabunt̄ ſana ꝯſilia. Propt̄
qd̄ d̄r. iij. topicoꝝ. Nemo iuuenes eligat in duces/eo q̄ nō ꝯſtat eos eē
prudētes. Vn̄ ꝛ in exercitu Alexādri nemo niſi ſexagenariꝰ exercituꝫ
duxit. Viſum eſt mihi q̄ȝ iudiciū ſiue ꝯſiliū iuuenis ꝛ ſenis exꝑti diffe
rant/ſicut in ꝯfuſo ꝛ dubio vidēs/ꝛ q̄ clare ꝛ certe videt. Simile ſi in
turri alta ſtent ſenex ꝛ iuuenis: ꝛ dicat iuuenis q̄ nunq̄ȝ exiuit portaꝫ:
Non eſt illa via incedēdū: mihi em̄ videt̄ q̄ alibi ſit foſſatū: aut palu/
des q̄s exercitꝰ ꝑtranſire non poſſet. Hoc q̄dem ſibi videt̄/ſed dubie:
ꝛ fortaſſe errat. Sed d̄t ſenex: Eq̄taui hāc viam: ꝛ paludes illas trāſi
ui. Hic valde certe ꝛ ſine dubio nouit veritatem. Applica ꝯgrue.

Quarto ſenectus eſt ſacrificatrix acceptabiliſſima deo. Hoc officiū 4
eſſe debet ſenum: vt ſe ſacrificēt deo in pnīa/ vel ſaltē ꝑ ꝯtritionem et
diſciplicentiā veram: q̄ȝ ſacrificiū deo ſpūs ꝯtribulatus. Hoc abutit̄
ſenex fatuus cum ſuis nolis, dum placet ſibi an̄ acta vita/ꝛ diſplicet
ſibi q̄ȝ non poteſt ſimilia ꝑpetrare. Non ſic non ſic: ſed ſacrificiū veſp/
tinum offerendū eſt. De q̄ Paulus: Ego em̄ iam delibor: ꝛ tp̄us mee
reſolutōis inſtat. Faciat ſenex quēadmodū q̄ in naui diu ꝟſati ſunt
in mari: qui poſtq̄ȝ appropinquant ad portum contrahunt remos in
nauim: ꝛ faſciculos ſuos ad ſe mouent/ꝛ ſingula componunt: vt exe/
untes de naui ad portum ſecum afferant. Quid eſt aliud vita noſtra M
q̄ȝ nauigium: quia q̄ȝdiu viuimus quaſi nauigamus: ꝛ tandem in ſe
nectute ad portū applicamus: ꝛ tūc ſicut naute recolligūt inſtrumēta
et vaſa q̄bꝰ nauim mouerūt: ita debemus nos ſenſus noſtros/ intenti

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

onem ⁊ ꝯſideratōnem ⁊ ſollicitudines ſeculares recolligere totalr̄ ad
noſmetipſos ad ṽtuoſe viuēdū. Nolo dicas mihi/ſenex ſum:ſed qūo
inciperē? Eſt nimiꝝ hec etas apta ad ꝯuerſionē:diſpliceat vet⁹ vita/
ꝓponas bn̄ viuere h̄ tātillo tp̄e:⁊ deus miſeribit̄. Nō habes ꝙ ieiunes/
vigiles/ores/ꝑegrineris p̄ mala valitudine:nō habes vn̄ elemoſynas
tribuas egēti/neq̄ꝫ reſtituas male ablata:eleua man⁹ in deū exterio⸗
res ⁊ interiores/affectū/intellectū/ſiue cogitatōem ⁊ auditatē in deū:
pete miſcdiam. h̄ eſt ſacrificiū veſpꝛtinū de q̄ Pſal. Eleuatio manuū
meaꝝ ſacrificiū veſpertinū. Rogemus dn̄m.

Feria quarta poſt Inuocauit. v. Martij.

Stultoꝝ infinitus eſt numerus. Eccl̄s. j. Euangelium.

SExta turma ſtultoꝝ eſt eoꝝ q̄ parcūt pueris (kind narrē)
Sūt hi q̄ttuor nolis ſigniti. Prima nola eſt:pueros ni
mis diligere. Sed ais:nunq̄d ꝓpter dilectōem pueri nolis
ſum inſignit⁹ fatuoꝝ:ad h̄ natura inſtigat/etiā beſtie catu⸗
los ſuos diligūt:⁊ iubent̄ mariti vxores ſuas diligere/qūo etiā filio⸗
los nō diligere liceret? Nō dico ego q̄ꝛ diligere nō liceat. Scio q̄ꝛ dixit
dn̄s:diligas ꝓximū tuū:ſūt aūt ⁊ filij ꝓximi:ſꝫ dixi nimis diligere pu
eros/h̄ eſt inordinate ⁊ ſup̄ deū diligere. Sūt nimiꝝ q̄dam ſuos pue
ros ſup̄ deū diligētes:⁊ maiorē in pueris q̄ꝫ in deo ꝯplacētiam hn̄tes
libentiuſq̄ꝫ eos q̄ꝫ deū videntes:parati poti⁹ deum offendere q̄ꝫ pue⸗
ros:intelligo ego h̄ de ꝯplacētia volūtatis ⁊ liberi arbitrij/nō ſenſuali
tatis:al's nō hꝫ ṽitatē:⁊ q̄ ſic pueros ſup̄ deū diligūt/eoſdē ſuū deum
N faciūt. Aug. Hoc ab hoīe colit̄ qđ p̄ ceteris diligit̄. Fatuos illos dn̄s
deus aliq̄n conto ꝑcutit ⁊ punit:imo miſeret̄/cū ex bonitate ſua ſub⸗
trahit eis illos pueros:vt ſic parētes corda ſua a pueris ad deū ꝯuer
tant/erigāt ⁊ diligāt. Inde puto aliq̄n fieri poſſe regul'r ꝙ pueri qui
ſunt multū affabiles ⁊ prudētes pulchriq̄ꝫ cito moriunt̄:q̄ꝛ parentes
eoſdē nimio affectu diligūt:⁊ cū nimia ſollicitudine eos ſc̄m curſū mū
di nutriūt ⁊ educāt. vbi gr̄a:q̄n eos nitunt̄ ad grad⁹ euehere:dn̄os ⁊
rectores ciuitatū ex eis efficere:hereditates magnas eiſdē acq̄rere:di
uitib⁹ deſponſare:ſicq̄ꝫ ornādo eos ⁊ ſilib⁹ vanitatib⁹ ſtudēdo/dei ob⸗
liuiſcunt̄ aliq̄n:⁊ ea q̄ ad ſuā ⁊ alioꝝ ſalutē ſunt/negligūt:⁊ ſic ꝓpt̄ ni⸗
miā dilectōem pueroꝝ/q̄nq̄ꝫ offendūt deū:⁊ ſeipſos dānant. Matth.
x. Qui amat filiū vel filiā ſup̄ me/nō eſt me dignus.

Secūda nola eſt:pueris correctōnem ſubtrahere. Puer eſt inquit
vidue/orphanus/ſatis flagellatus eſt:pater ſibi ſubtractus:vt q̄d eū
ṽberarē? volo eū ſue dimittere volūtati. Satis flagellat⁹ ē:veꝝ q̄dē ē
o ſtulta:ſed flagellū flagello ſupaddis/dū eū nō flagellas:ꝑuat⁹ ē pa
tre:⁊ tu eū ꝑ tuā negligētiā vis ꝑuari deo ⁊ aīa/honore ⁊ fama. Quid
putas fiet ex eo/cū eū ſic dimiſeris ſue volūtati? Si neſcis/audi Sa⸗